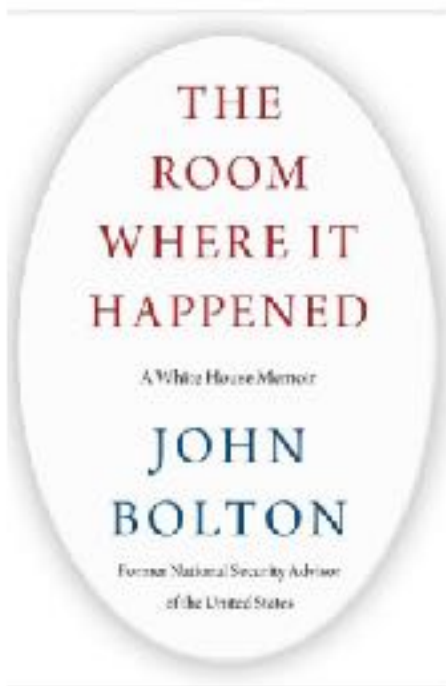

Hồi Ký Bạch Cung, John Bolton (P.1)

Lời dịch giả: Sau đây là một trích đoạn trong quyển sách sắp xuất bản của John Bolton, cựu Cố vấn An ninh Quốc gia dưới quyền Donald Trump từ tháng 4, 2018 đến tháng 9, 2019. Nguyên bản tiếng Anh đến từ Wall Street Journal. -ianbui

John Bolton và TT Trump (Alex Wong)

Chiến lược của Hoa Kỳ đối với Trung Quốc trong hơn bốn thập niên qua được dựa trên hai mệnh đề cơ bản. Thứ nhất là nền kinh tế Trung Quốc sẽ thay đổi và không thể đảo ngược bởi sự thịnh vượng ngày một gia tăng do các chính sách thiên thị trường tự do, đầu tư nước ngoài ngày càng nhiều, sự kết nối với thị trường toàn cầu ngày càng sâu sắc, và các chuẩn mực kinh tế quốc tế sẽ ăn sâu vào hệ thống. Cho phép Trung Quốc gia nhập WTO (Tổ chức Thương mại Thế giới) năm 2001 là hiện thực của ý tưởng này.

Mệnh đề thứ hai là khi Trung Quốc giàu lên thì nền chính trị mặc nhiên sẽ cởi mở hơn. Và một khi Trung Quốc dân chủ hơn, họ sẽ tránh né chuyện tranh giành làm bá chủ khu vực hay toàn cầu, từ đó nguy cơ xung đột — nóng hay lạnh — với cộng đồng quốc tế sẽ suy giảm theo.

Từ trong cơ bản hai mệnh đề này đều sai. Sau khi được gia nhập WTO, Trung Quốc hoàn toàn đi ngược mọi dự đoán. Họ

đã chơi khăm WTO bằng cách theo đuổi một chính sách kinh tế quốc doanh biến dạng, núp bóng một tổ chức mậu dịch tự do. Họ ăn cắp tài sản trí tuệ của người khác; buộc công ty ngoại quốc phải chuyển giao công nghệ cho mình; và tiếp tục quản lý nền kinh tế theo kiểu độc tài.

Trung Quốc chính thức gia nhập WTO

Về mặt chính trị, Trung Quốc ngày càng xa rời thay vì hướng đến dân chủ hoá. Với Tập Cận Bình, Trung Quốc đã tìm ra một nhà lãnh đạo quyền lực và một chính phủ tập trung nhất kể từ thời Mao Trạch Đông. Những cuộc đàn áp tôn giáo và chủng tộc quy mô vẫn tiếp diễn. Đồng thời Trung Quốc thiết lập một đội ngũ đáng gờm để phục vụ chiến tranh mạng; lần đầu tiên sau 500 năm họ thành lập một lực lượng hải quân biển sâu; họ tăng cường kho vũ khí hạt nhân và tên lửa. Và nhiều thứ khác nữa.

Tôi cho những cái đó là mối đe dọa lớn đối với lợi ích chiến lược của Hoa Kỳ và các nước đồng minh. Chính phủ Obama trước đây gần như chỉ ngồi nhìn nó xảy ra.

Tổng thống Trump, từ góc cạnh nào đó, chính là hiện thân của mối quan tâm ngày càng lớn của nước Mỹ về Trung Quốc. Ông nhận ra một sự thật then chốt rằng sức mạnh quân sự chính trị phải dựa trên một nền kinh tế cường thịnh. Trump hay nói việc ngăn chặn không cho Trung Quốc tăng trưởng một cách bất công, bằng đồng tiền của Mỹ, là cách tốt nhất để đánh bại Trung Quốc về mặt quân sự. Điều này về cơ bản là đúng.

Nhưng câu hỏi đặt ra là Trump phải làm gì trước mối đe dọa đó. Ban cố vấn của ông bị phân hoá nặng nề trong tư tưởng. Một số thì thuộc thành phần "mê gấu trúc", như bộ trưởng Tài Chánh Steven Mnuchin; một số thì ủng hộ mậu dịch tự do, như chủ tịch hội đồng kinh tế quốc gia Larry Kudlow; còn một số là điều hậu đối chọi Trung Quốc, như Bộ trưởng Thương Mại Wilbur Ross, nhà đàm phán thương mại hàng đầu Robert Lighthizer hay cố vấn thương mại cho tổng thống Peter Navarro.

Sau khi nhận chức cố vấn an ninh quốc gia cho Trump vào tháng Tư, 2018, tôi phải đóng một vai trò vô vọng nhất trong cả đám: Ép chính sách mậu dịch với Trung Quốc vào trong một khuôn khổ chiến lược rộng lớn hơn. Chúng tôi nghĩ ra được một khẩu hiệu khá kêu: "Một vùng Ấn Độ – Thái Bình Dương tự do và rộng mở." Nhưng khẩu hiệu suông không phải là chiến lược, và chúng tôi đã cố gắng hết sức để không bị hút vào trong cái lỗ đen của cuộc tranh chấp thương mại Mỹ-Trung.

Ngay từ ngày đầu, giải quyết vấn đề mậu dịch đã diễn ra trong hỗn loạn. Ông Trump thích làm việc theo kiểu gom người lại thành các đội quân nho nhỏ, trong phòng Bầu Dục hoặc Phòng Roosevelt, để cho họ tranh cãi những đề tài phức tạp rất dễ gây tranh cãi này. Và cứ như thế lặp đi lặp lại, cũng chỉ bao nhiêu đó vấn đề để rồi cuối cùng chẳng có giải pháp nào cả. Hoặc tệ hơn nữa là hôm trước giải quyết thế này, vài hôm sau hoàn toàn ngược lại. Họ làm tôi muốn điên cái đầu.

Cuộc bầu cử giữa kỳ vào tháng 11, 2018 đã cận kề mà cuộc thương thuyết với Trung Quốc vẫn chưa đi tới đâu. Mọi con mắt giờ dồn về hội nghị thượng đỉnh G-20 vào tháng sau ở Buenos Aire, là lúc Trump và Tập sẽ có cơ hội gặp gỡ riêng. Đối với Trump đây là cuộc hẹn hò trong mộng. Chỉ có hai tay anh chị, gạt hết đám Âu Châu ra rìa, ngồi lại với nhau để "làm ăn".

Có gì để lo? Với Lighthizer thì có rất nhiều. Ông ta sợ Trump sẽ quá nhượng bộ khi được thả lỏng.

Trong buổi ăn tối ở Buenos Aire ngày 1 tháng 12, Tập khởi sự bằng những lời lẽ ngọt như đường ngon như mật, khen Trump không ngớt. Hẳn đọc làu làu các câu thần chú chắc chắn đã được đám cận thần soạn trước kỹ lưỡng. Trump thì ngược lại, thích gì nói nấy. Không một ai phía Hoa Kỳ biết ông ta sẽ phát ngôn câu gì kế tiếp.

Cuộc họp Mỹ-Trung tại Buenos Aires, 2019. (Pablo Monsivais/AP)

Một sự kiện nổi bật đáng ghi nhận: Tập thổ lộ ông ta muốn làm việc với Trump sáu năm nữa. Trump trả lời rằng nhiều người nói điều luật giới hạn hai nhiệm kỳ tổng thống nên được bãi bỏ đối với ông. Tập than nước Mỹ sao có nhiều bầu cử quá, mà ông ta thì không muốn đổi qua làm việc với người khác. Trump gật gù tán thành.

Cuối cùng thì Tập cũng đi thẳng vào vấn đề, nêu ra điều kiện của Trung Quốc: Hoa Kỳ rút lại các mức thuế quan hiện hành do Trump áp đặt; hai bên sẽ kèm chế cạnh tranh qua việc thao túng tiền tệ; đồng ý không có những hành vi ăn cắp trên mạng (tử tế hết sức); Mỹ cần dẹp bỏ các loại thuế Trump đề ra, hoặc chí ít cũng đồng ý không áp đặt thêm thuế mới. Rồi Tập bồi thêm, "Người dân họ muốn vậy." Lúc ấy tôi

thật sự lo Trump sẽ gật đầu đồng ý với những đề xuất của Tập.

Xém chút nữa chuyện đó đã xảy ra. Trump đơn phương đề nghị mức thuế sẽ tại vị ở 10% thay vì tăng lên 25% như ông từng đe dọa trước đây. Để đổi lại, Trump chỉ yêu cầu Trung Quốc nhập cảng thêm một số nông phẩm từ các tiểu bang có ảnh hưởng trong cuộc bầu cử. Nếu Tập đồng ý thì tất cả các mức thuế sẽ được Hoa Kỳ gia giảm. Thật là ngoạn mục đến ... nghệt thờ.

Xong Trump quay qua hỏi Lighthizer ông có bỏ sót điều gì không. Lighthizer phải cố gắng lắm mới chuyển hướng cuộc đối thoại trở về với thực tại, tập trung vào những vấn đề cơ cấu và bẻ gãy đề nghị của Tập. Khi buổi họp kết thúc, Trump cho biết Lighthizer sẽ là người chịu trách nhiệm trong việc thương lượng, và Jared Kushner cũng sẽ tham gia — nghe đến đây phía Trung Quốc chột sáng mắt mỉm cười.

Nước cờ quyết định lộ ra vào tháng Năm, 2019, khi Trung Quốc vi bội một số điều khoản trong giao ước đang thành hình, kể cả những vấn đề cơ cấu. Đối với tôi, đây là bằng chứng Trung Quốc không nghiêm túc mà chỉ nói đùa.

Ngày 18 tháng 6, một tuần trước khi họ gặp nhau tại hội nghị thượng đỉnh G-20 ở Osaka, Nhật Bản, Trump nói chuyện với Tập qua điện thoại. Khởi đầu cuộc gọi, Trump nói ông ta rất nhớ Tập, và điều khiến ông nhận được nhiều sự ủng hộ nhất là thoả hiệp thương mại với Trung Quốc mà ông nghĩ sẽ có lợi cho ông rất nhiều về mặt chính trị.

Trump & Tập tại G20, Osaka 2019 (Reuters)

Trong cuộc họp tại Osaka ngày 29 tháng 6, Tập nói với Trump rằng mối quan hệ Mỹ-Trung là quan trọng nhất trên thế giới. Ông ta nói một số chính khách Mỹ (không đưa tên) có những phán đoán sai lầm khi họ kêu gọi một cuộc chiến tranh lạnh mới với Trung Quốc.

Tôi không biết lúc đó Tập muốn ám chỉ những người của đảng Dân Chủ, hay ai đó trong nhóm chúng tôi đang ngồi tại bàn họp. Nhưng Trump thì ngay lập tức cho rằng Tập đang nói về phe Dân Chủ. Ông tán đồng trong đảng Dân Chủ có nhiều người rất ghét Trung Quốc. Và rồi như một cú sốc, Trump chuyển đề tài sang cuộc bầu cử tổng thống. Ông đề cập đến khả năng kinh tế của Trung Quốc và nhờ Tập giúp một tay cho ông thắng cử. Ông nhấn mạnh vai trò quan trọng của nhà nông ở Mỹ, cũng như việc Trung Quốc mua thêm đậu nành và lúa mì sẽ có ảnh hưởng lớn thế nào đến kết quả bầu cử. Tôi muốn in chính xác lời của tổng thống vào

đây, nhưng quy trình khảo duyệt của nhà nước trước khi xuất bản sách đã không cho phép.

Sau đó Trump bàn đến cuộc thương thảo đã sụp đổ hồi tháng trước. Ông yêu cầu Trung Quốc hãy quay lại với các đề nghị mà họ đã rút ra để hoàn tất một thoả thuận thương mại vĩ đại và hấp dẫn nhất lịch sử. Ông đề xuất Hoa Kỳ sẽ không đánh thuế lên \$350 tỉ đô la hàng hoá còn lại (theo cách tính của Trump) trong cán cân mậu dịch, nhưng rồi ông lặp lại việc nhờ Tập mua giùm thật nhiều nông sản của Mỹ.

Tập đồng ý cả hai nên khởi động đàm phán trở lại, hoan nghênh việc Hoa Kỳ sẽ không đánh thuế thêm, và đồng ý đội ngũ đàm phán nên bàn thảo lại nông sản như vấn đề ưu tiên hàng đầu. “Ngài là nhà lãnh đạo Trung Quốc vĩ đại nhất trong vòng 300 năm nay!” Trump hoan hô, và vài phút sau sửa lại là “nhà lãnh đạo vĩ đại nhất lịch sử Trung Quốc.”

(còn tiếp)

-ianbui dịch

Nguồn: Wall Street Journal, trích từ quyển “The Room Where It Happened: A White House Memoir” của cựu Cố vấn An ninh Quốc gia John Bolton. <https://www.wsj.com/articles/john-bolton-the-scandal-of-trumps-china-policy-11592419564>